

Fra Roskildegaards Len for 300 Aar siden.

Ved Thomas B. Bang.

Nedenstaaende Meddelelser tilsigter ikke at give noget samlet Billede af Forholdene i Roskildeegnen for 3 Aarhundreder siden. Formaålet har kun været at fremdrage forskellige hidtil ukendte Træk om Landboforholdene, væsentlig med Benyttelse af det rige utrykte Materiale, der foreligger i Rigsarkivets Samlinger.

Københavns Amt bestaar nu af 6 Herreder. Tidligere var der tillige et syvende, der bar det betegnende Navn Lille Herred, da det kun omfattede de 4 Sogne Thorslunde, Ishøj, Taastrup og Sengeløse (nu en Del af Smørum Herred). Inden Amtsinddelingen i anden Halvdel af 17. Aarhundrede blev indført her i Landet, havde man en noget tilsvarende Inddeling i Hovedlen, af hvilke der var to i det nuværende Amt, Roskildegaards og Københavns.

Af største Interesse vilde det være at kende Antallet af Bøndergaardene gennem Tiderne. Den ældste Oplysning herom findes i en Præsteindberetning fra 1567, der Sogn for Sogn angiver Tallet paa Tiendeydere, hvad der næsten ganske faldt sammen med Tallet paa Jordbrug. I nedenstaaende Liste er givet en herreds- og sognevis ordnet Optælling af disse.

<i>Tune Herred.</i>		Vindinge	28
Greve	24	Snoldelev	31
Kildebrønde	24	Tune	29
Rerslev	25	Karlslunde	26

Karlstrup	16	Kirkerup	31
Haudrup	6	Jyllinge	22
Solrød	18	Gundsømagle	12 ⁴⁾
Jersie	21	Bidstrup	5 ⁵⁾
Skensved	10	Roskilde Frue Sogn	28
		St. Ibs Kirke	"
		Trinitatis Kirke	" ⁶⁾
		St. Lucii Kirke	"
		<i>Voldborg Herred.</i>	
		Osted	34
		Allerslev	28
		Hvalsø	32
		Særløse	18
		Saaby	59
		Kidserup	17
		Gevninge	18
		Rye	43
		Sonnerup	36
		Hyllinge	56
		Lyndby	31
		Sæby	33
		Gershøj	11
		<i>Sokkelund Herred.</i>	
		Taarnby	91 ⁷⁾
		St. Magleby	80
		Gladsakse	56 ⁸⁾
		Herlev	20 ⁹⁾
		Gentofte	56

1) Desuden 5 Gaardsæder (vistnok det samme som Halvgaarde).

2) Desuden 2 Møller og 6 Gaardsæder.

3) Desuden 1 Mølle.

4) Desuden 1 Mølle og 12 Gaardsæder.

5) Desuden 1 Mølle og 10 Gaardsæder.

6) „har Halvparten af Roskilde By“.

7) Desuden 9 Gaardsæder.

8) Desuden 3 Gaardsæder.

9) Desuden 2 Gaardsæder.

Lyngby	64 ¹⁾	Brøndbyøster	21
Søllerød	31 ²⁾	Glostrup	38
		Herstedøster	21
<i>Lille Herred.</i>		Herstedvester	33
Sengeløse	44	Vallensbæk	12
Taastrup	47	Ledøje	21 ⁴⁾
Torslunde	14 ³⁾	Smørum	40 ⁵⁾
Ishøj	26	Ballerup	37 ⁶⁾
		Maaløv	15 ⁷⁾
<i>Smørum Herred.</i>		Værløse	33 ⁸⁾
Brøndbyvester	20		

Tallet holdt sig omtrent uforandret i det følgende Aarhundrede; i en Fortegnelse fra 1651 angives nemlig Jordbrugenes Antal i de tilsvarende Herreder paa følgende Maade⁹⁾:

Tune Herred	258	Voldborg Herred	425
Ramsø Herred	373	Sokkelund Herred	504
Sømme	331	Smørum Herred	407

Imidlertid dannede Bondestanden for 3 Aarhundreder siden en alt andet en ensartet Masse. Der var her i Landet 2 Klasser af Bønder, Selvejere og Fæstere, men af Selvejere var der kun en eneste i hele Amtet, saa dem kan vi rolig se bort fra. Fæsterne, som de altsaa næsten alle var, kan vi atter dele i Grupper efter, hvem de havde til Husbond, Kronen, Gejstligheden eller Adelen. Først var der nu Kronens; fra gammel Tid havde Kongen her som andetsteds haft en Del Fæstegods, blandt andet det,

1) Desuden 5 Møller.

2) — 1 Mølle og 13 Gaardsæder.

3) — 2 Møller.

4) — 2 Gaardsæder.

5) — 4 Gaardsæder.

6) — 3 Gaardsæder.

7) — 1 Gaardsæde.

8) — 1 Mølle og 12 Gaardsæder.

9) Historisk Tidsskrift 6 R. II. S. 594.

der hørte under Haraldsborg og Københavns Slot, og da Reformationen blev indført, havde Kronen inddraget alt Bispens Gods, af hvilket der netop laa meget i Omegnen af Bispesædet, saaledes Bisgaard (Bistrup) med over 150 tilliggende Gaarde.

Ogsaa Gejstlighedens Fæstere spillede en stor Rolle. I Roskilde sad Domkapitlet med sine store Ejendomme, der næsten udelukkende bestod af Bøndergods. Ialt ejede Kapitlet over 1000 Fæstegaarde, og af disse laa Størstedelen i Københavns Amt; endelig besad de fleste af Kirkerne og Præsterne paa Landet Fæstegaarde.

Dernæst var der Adelen Fæstere; i Københavns Amt var der en Del, men forøvrigt ikke særlig mange Herregaarde, og under hver af disse kunde der høre i Snesevis af Fæstegaarde. I tidligere Tid, altsaa i Slutningen af Middelalderen, var der nu det mærkelige, at en Herremand godt kunde have flere Hundrede Fæstegaarde, men saa laa de næsten altid spredt rundt over hele Landet. Det var ikke ualmindeligt, at en Mand, der havde sin Herregaard liggende f. Eks. udenfor Roskilde, kunde have omtrent Halvdelen af sine Fæstegaarde liggende i Skaane og Nørrejylland. Det var jo meget upraktisk, og da Reformationen var indført, og Adelen var begyndt at interessere sig mere for sine Godser, begyndte den at runde dem af. Den solgte eller bortbyttede de Gaarde, der laa længst borte, og fik i Stedet for andre Gaarde, der laa tæt ved Herregaarden som muligt. Det havde selvfølgelig mange Fordele, ogsaa for Bønderne, der ikke skulde føre deres Afgifter saa langt; men i det lange Løb var det alligevel ikke til Gavn for Bønderne, da de saa fik mere Hoveri. Herremændene begyndte nemlig paa denne Tid at udvide deres Jordbrug; naar der laa en Fæstegaard tæt ved Herregaarden, købte Adelsmanden Fæsteren ud og lagde Jorden ind under Herregaarden. Det krævede mere Arbejde, og det fik de fra deres Fæstere i Omegnen. Der var ganske vist den Regel, at Fæsteafgifterne ikke kunde forhøjes, men det gjaldt ikke Hoveriet, som stadig voksede. Det maa ogsaa huskes, at

jo flere Gaarde en Herremand nedlagde, jo færre Fæstere havde han til at hjælpe med til at dyrke Jorden.

En særlig Klasse af Adelens Fæstere var Ugedags-tjenerne. Det var de Fæstere, der boede i samme Sogn, hvor Herregaarden laa. De skulde mindst en Gang om Ugen gøre en Dags Hoveri paa Gaarden; det var deraf, de havde deres Navn, og det var selvfølgelig en stor Byrde at lægge paa dem; men til Gengæld var de fri for at betale Skat til Staten.

Og disse Ugedagsmænd var vel at mærke ikke nogle faa Stykker. I 1651 var der i Amtet 9 Sogne, i hvilke der laa Herregaarde, og som vist i nedenstaaende Tabel havde disse omtrent Halvdelen af de Gaarde, der laa i de samme Sogne som Herregaardene¹).

Sogn	Herregaard	Ejer af Herregaarden	Jordbrug i Sognet	Heraf hørte til Herregaarden
Sengeløse	Raarup	Sigvard Urne	41	10
Gevninge	Lindholm	Barbara Vittrup	15	3
Syv	Vibygaard	Ove Gjedde	38	15
Køge	Køgegaard	Christen Sheel	5	5
Hvalsø	Sonnerup	Knud og Jørgen Urne	29	20
Rye	Ryegaard	Niels Trolle	52	32
Sonnerup	Trudsholm	Sten Bille	34	19
Saabby	Aastrup	Jørgen Sefeld	60	15
Sæby	Egholm	Oluf Rosenkrans	38	11

Tidligere havde Herregaardenes Antal forøvrigt været en Del større. I en Liste over Herregaardene paa Sjælland ved Aar 1583²) omtales saaledes i Ramsø Herred Trudstrup (Ejer Michel Sehested) og Hegensby (Ejer: Karine Gyldenstjerne); i Voldborg Herred omtales Horstold (Ejer: Fru Ide Ulfstand). Hvor denne Gaard har ligget, er jeg ikke i Stand til at oplyse, kun ét andet Sted har jeg truffet Navnet, nemlig i et Udkast til en Forordning fra Kristian II's Tid om, hvor der skulde være Kroer paa Sjælland; der nævnes nemlig: »Item mellem Roskilde oc Holbec udi Horssestold.«³)

¹ Historisk Tidsskrift 6. R. II, S. 596.

²) Rigsarkivet: Danske Cancelli: Blandede Akter B.

³) Danske Samlinger 1. R. IV, S. 356.

Fordelingen mellem Kronens, Gejstlighedens og Adelens Fæstere ved Aar 1650 vises i nedenstaaende Tabel:

	Kronens Jordbrug	Gejstlighe- densJordbrug	Adelens Jordbrug
Sokkelund Herred	464	40	„
Smørum —	314	60	33
Tune —	80	136	42
Ramsø —	104	159	110
Sømme —	147	160	24
Voldborg —	98	144	183

I de to Herreder omkring København havde altsaa Kronen næsten alt Jordegodset, medens Gejstlighedens og Adelens Gods var i Overvægt i Roskildeegnen; her laa jo ogsaa Størstedelen af Herregaardene.

16. og 17. Aarhundrede var imidlertid ikke blot den Tid, da Adelens og Kronens Godser blev samlet og afrundet; samtidig begyndte man som nævnt at udvide Avlen til Herregaardene og Kronens Ladegaarde. Desværre ved man intet bestemt om, hvor mange Gaarde der er nedlagt og lagt til Herregaardsjorderne, men at i det mindste Kronen var meget ivrig i saa Henseende, er sikkert. Der hvor nu Bistrup ligger, laa indtil Reformationen Bispens Gaard (Biskopstorp, Bistrup), som blev brændt under Grevens Fejde, og tillige en Kirke og en hel By med 9 Gaarde, som ganske vist ikke var ret store. Omkring 1574 fandt Kongen imidlertid paa, at han vilde oprette en Ladegaard der, og saa købte han de 9 Fæstebønder ud, rev deres Gaarde ned og lavede et stort Jordbrug deraf. Og længere inde mod København havde Byerne Solbjerg med 8 Gaarde og Islev med 7 Gaarde (i Rødovre Sogn) den samme Skæbne, idet de i Aaret 1620 blev nedlagt og deres Jord lagt ind under Københavns Slot. Om det for Kronen betalte sig bedre, er et stort Spørgsmaal, og for Bønderne i Omegnen betød det mere Hoveri, saa deres Begejstring har næppe været stor.

Foruden de egentlige Bønder fandtes der desuden en stor Mængde Husmænd, Møllere, Haandværkere og Tjenedrenge. Efter et Skattemandtal fra 1606 meddeles

her deres Antal i de 4 til Roskildegaaard liggende Herreder:

	Sømme Herred	Ramsø Herred	Voldborg Herred	Tune Herred
Husmænd	108	143	159	113
Møllere	8 ¹⁾	4	11 ²⁾	4
Haandværkere o. l.	4	7	7	2
Drenge for fuld Løn	208	162	114	172
Drenge for halv Løn	80	56	58	76

I disse Tal er endda ikke medregnet de Husmænd og Møllere, der samtidig var adelige Ugedagstjenere, da de som saadanne var skattefri.

En af de bedste Kilder til Oplysning om Landboforholdene i ældre Tid er utvivlsomt de bevarede Lensregnskaber. I dem finder man opregnet Kronens Fæsteres Navne og Afgifter og kort sagt alle de Indtægter, som Lensmanden oppebar paa Kongens Vegne, og de var mange og forskelligartede. Dernæst findes alle Lenets Udgifter opregnede, og det siger sig selv, at mange af disse Udgiftsposter kaster et godt Lys over Datidens Forhold. Imidlertid er disse Regnskaber langt fra benyttet saa meget, som de fortjener, og jeg skal derfor i det følgende meddele forskellige Udtog af Roskildegaaards Lensregnskaber, som synes mig at indeholde adskilligt af Interesse. At gennemgaa de Hundreder af Protokoller og Hefter, der findes bevaret fra Tiden 1554—1660, har selvfølgelig været ganske uoverkommeligt, men allerede det her meddelte turde give en Antydning af det rige Stof, der er bevaret, og kan maaske anspore andre til fortsatte Undersøgelser.

Naar en Fæster overtog en Gaard, fik han den altid paa Livstid, og han skulde straks betale en Sum, der hed Stedsmaal eller Indfæstning. Det var en Slags gensidig Garanti for, at Gaarden ikke blev opsagt. Hvis Fæsteren forlod Gaarden, forfaldt selvfølgelig Indfæstningen,

¹⁾ Deraf 3 med Avl.

²⁾ Deraf 1 med Avl.

men hvis Ejeren sagde Fæstet op, hvad han havde Lov til, hvis han selv vilde drive Gaarden, skulde han betale Fæsteren Stedsmaalet tilbage. Paa Krongodset havde Bønderne en særlig Fordel, da Frederik II, der altid havde staaet sig godt med Bønderne, havde befalet, at naar en Fæster døde, skulde hans Enke have Lov til at blive siddende paa Gaarden som Fæster, saa længe hun ikke giftede sig. Indfæstningen kunde variere meget; i Aaret 1556 betaltes saaledes følgende forskellige Summer:

Af hele Gaarde: 25, 24, 16, 15, 12, 10, 10, 9, 7½, 6, 6, 6, 5, 5, 4, 4, 4 Daler, 11 Mark, 30 Daler og 4 Øksne og Stude, 20 Dlr. og 2 Øksne, 20 Dlr. og 1 Okse, 20 Dlr. og 1 Okse, 16 Dlr. og 2 Øksne, 6 Dlr. og 4 Stude, 6 Dlr. og 1 Stud, 6 Dlr. og 1 Pd. Havre¹⁾.

Af Smaagaarde: 6, 5, 5, 4, 4, 3 Dlr., 3 Dlr. og 1 Stud.

Af Gaardsæder: 10, 3, 3, 2, 2 Dlr., 6 Dlr. og 2 Pd. Havre, 2 Dlr. og 2 Pd. Havre.

Af en Mølle: 20 Dlr.

Fæsterne skulde alle betale en Afgift til Husbonden, den saakaldte Landgilde. Den bestod for Størstedelen i Korn, men kunde forøvrigt være af meget forskellig Beskaffenhed. Jeg har f. Eks. fundet en Fæstebonde i Fløng, der betalte følgende aarlige Landgilde:

30 Skæpper Rug,

36 Skæpper Byg,

1 Td. Havre,

½ Svin,

½ Faar,

1 Gaas,

4 Høns,

⅓ Ko.

Landgilden var i Almindelighed omkring en Tredjedel af Udsæden. Det lyder jo ikke af saa meget, men saa maa det til Gengæld erindres, at det Udbytte, Jorden gav, langtfra kan maale sig med, hvad den nu til Dags giver. Vi har en Del Regnskaber fra Herregaarde og

¹⁾ 1 Pd. Havre = 40 Skpr.

kongelige Ladegaarde, og der er ingen Grund til at tro, at Udbyttet af Bøndernes Jorder har været bedre, end det var paa disse. Efter disse Regnskaber gav Jorden i Gennemsnit ikke mere end 3 à 4 Fold; i særlig gode Aar kunde det stige til 5 Fold, men naar daarlige Tider indtraadte, og det skete ikke sjældent, dækkede Høsten ikke engang Udsæden. Det var især Ukrudtet, der var Kornets værste Fjende, og det hjalp ikke meget, at man greb til et saa radikalt Middel som at luge Markerne.

Hvor forskelligartede de Afgifter var, som Bønderne skulde betale, faar man et Indtryk af ved at betragte den samlede Landgilde, der blev ydet af Fæsterne i Roskildegaaards Len. I 1583 udgjorde den saaledes:

Gamle Daler: $1\frac{1}{2}$ Dlr.

$422\frac{1}{2}$ Mk. 2 Sk. $9\frac{1}{2}$ Pdg., regnes 1 Alb. paa hver Sk., er:

Penge: $281\frac{1}{2}$ Mk. 4 Sk. 1 Pdg. lybsk.

Rug og Mel: $26\frac{1}{2}$ Læst, 2 Pd., 9 Skpr.

Byg: $33\frac{1}{2}$ Læst, 1 Pd., 1 Skp.

Havre: $433\frac{1}{2}$ Td., 2 Skpr.

Smør: $42\frac{1}{2}$ Td.

Bolevin: $40\frac{1}{4}$.

Køer: 16.

Lam: $204\frac{1}{4}$.

Gæs: 122.

Høns: 661.

Byggryn: 1 Td.

Aal: 1 Td.

Æg: $6\frac{1}{2}$ Ol, 20.

Fodernød: 20.

Foruden Landgilden maatte der undertiden betales andre Afgifter. Saaledes maatte i Midten af det 16. Aarhundrede Bønderne i Tune Herred betale en Afgift ved Navn Strandvøre (Betaling for Fritagelse for Forpligtelse til at holde Strandvagt). Hvornaar og i hvilken Anledning denne Afgift er opstaaet, vides ikke, og ejheller efter hvilke Principper den blev paalagt. Den svaredes af en Del af Byerne i Herredet (ikke blot af dem, der laa ud

mod Stranden), og Summen var den ganske antagelige af ialt 2 Sk., 40 Tdr. Havre, 15 Lam og 26 Høns.

Paa Sjælland havde man som bekendt det saa ofte omtalte Vornedskab. Det var den Forpligtelse, som Bonden havde til at blive paa den Husbonds Gods, paa hvilket han var født, og om fornødent at overtage en Gaard i Fæste der. Imidlertid gjorde Kronen sig en Indtægt ved mod Betaling at give Bøndersønner, der var født paa Krongodset, Ret til at drage, hvorhen de vilde; og saadanne Afgifter for »Bøndersønner, som udi dette Aar er købt løs«, optræder hyppigt i Regnskaberne. I Regnskabet for 1555—56 optræder saaledes følgende Post: Jørgen Persen, som boede i Himmelev, købte sig fri af Godset, blev ham det undt for den Aarsag, at kongelig Maje-stæt kunde faa stor Fæstning af Gaarden, som her foran befindes i Registret¹⁾. Gav han for Føde Steden 30 Dlr. 2 Øksne.

Alt i alt faar man dog det Indtryk, at Bønderne ikke selv har følt sig meget trykkede af Vornedskabet. I 1585, da Kongen begyndte at bygge Ladegaarden paa Bistrup, kneb det selvfølgelig med Penge dertil — det kneb altid med Penge for Kronen i de Tider —, og saa fandt Kongen paa en Udvej til at skaffe Penge. Lensmanden paa Roskil'degaard fik Brev om, at han skulde tilbyde de Vornede, at de maatte købe sig selv og deres Børn fri for Vornedskabet²⁾. De Penge, der kom ind, skulde saa bruges til at bygge Ladegaarden for. Prisen var ikke særlig høj, saa vidt man kan se 6—7 Tdr. Rug for hver; men der var ikke mere end en Snes Stykker, der benyttede sig af Tilbudet. Havde Bønderne virkelig lidt saa meget under Vornedskabet, som man plejer at sige, var der sikkert mange flere, der havde benyttet sig af Lejligheden.

Blandt andre Indtægter, Kronen havde, maa nævnes dem, der flød af de store Skove i Lenet. De kunde imidlertid være af forskellig Art; enten ved Salg af rodhugget

¹⁾ Indfæstningen var 60 Dlr., 2 Øksne.

²⁾ Kancelliets Brevbøger ^{30/7} 1587.

og vindfældet Skov eller ved de Afgifter, Bønderne maatte betale for at holde Svin gaaende paa Olden i Kronens Skove. Da Regnskaberne over disse Indtægter giver et godt Begreb om Skovene og deres Størrelse i ældre Tid, har jeg efter Regnskabet for 1619—20 optalt, hvor meget Brænde og Tømmer der i dette Aar blev solgt fra de forskellige Skove i Lenet. Resultatet er meddelt i nedenstaaende Liste::

Abbetved Skov: 6 Læs rodhuggen Ved.

Aggerup Skov: 69 Læs rodhuggen Ved, 1 »Feldt« (d. e.: Vindfælde).

Atterup Skov: 15 Læs rodhuggen Ved.

Avnstrup Skov: 574 Læs rodhuggen Ved, 3 smaa Bøge, 3 Bøge paa 6 Læs Ved, 3 Bøge paa 12 Læs Ved, 5 »Bøgestrumper« paa 15 Læs, 7 Læs Ellegjærdsel, 1 Læs Elleris, 15 Læs Vindfælder.

Bogenæs: 54 Læs rodhuggen Ved, 42 Læs Vindfælder.

Boserup Lund¹⁾: 3 Læs Gjærdsel, 12 Læs Ris.

Bregnebjerg: 27 Læs Skrupgjærdsel, 12 Læs Gjærdsel, 3 Læs Tjørne.

Ebberup Vang: 2 Læs Elleris.

Hennemose Skov: 6 Læs rodhuggen Ved.

Høgeborg Skov: 6 Læs rodhuggen Ved.

Kløffsted Skov: 48 Læs rodhuggen Ved, 2 Læs Ellegjærdsel, 1 Eg til 6 Stolper.

Ladager Skov: 30 Læs rodhuggen Ved.

Ladegaards Mark: 2 Læs Skrupgjærdsel.

Lejre Skov: 29 Læs rodhuggen Ved.

Lindbjerg (staves ogsaa Lindeberg, vel sagtens det nuværende Lindenborg): 36 Læs rodhuggen Ved, 1 Læs Elleris, 47 Læs Vindfælder, »nogen vindfældede Grene«.

Orsted Skov: 3 Læs rodhuggen Ved.

¹⁾ Ogsaa andetsteds i Regnskabet omtales Boserup Lund, men rigtignok i anden Sammenhæng. En Mand, Christen Skøt, var blevet grebet i Krybskytteri i Kronens Skove ved Ringsted og blev til Straf hængt i en Galge, der blev oprejst i Snikkerup Skov ved Ringsted (hvor han blev grebet). Klaus Hansen Tømmermand i Roskilde fik 7 Mark for at »hugge, gøre og opsætte« Galgen, og de to Ege, hvoraf Galgen blev lavet, blev »hugget udi Boserup Lund«.

Perstrup Skov: 6 Læs rodhuggen Ved, 1 Eg til 1 Tylt Stolper, 1 Bøg paa 6 Læs.

Provstrup Skov: 1 Eg til 6 Stolper.

Skaagelund: 2 Læs Tjørne.

Skullerup Skov: 9 Læs rodhuggen Ved.

Snekkerup Skov: 6 Læs rodhuggen Ved.

Tolstrup Skov: 6 Læs rodhuggen Ved.

Udlejre Skov: 186 Læs rodhuggen Ved, 1 Bøg paa 6 Læs Ved, 1 »Egestrup« paa 8 Læs.

?: 6 Læs Ved, 1 Bøg paa 12 Læs.

Desuden købte Christen Møller i Harritsborg Mølle følgende:

En Eg i Udlejre Skov til et Vandhjul efter Vurdering for 3 Mk.

En Eg til Mølleaksel i Lindberig Skov efter Vurdering 3 Mk. 4 Sk.

En kroget Eg til et Vandhjul i Udlejre Skov efter Vurdering, 2 Mk. 8 Sk.

En Bøg paa 6 Læs i forskrevne Udlejre Skov til Skovle Tømmer, 1 Td. Havre.

I et tilsvarende Regnskab for 1617—18 nævnes de samme Skove og desuden følgende:

Jystrup Skov,

Gjorslev —

Égtved —

Liemark —

Gevninge —

Øgaards —

Sønderlund paa Ladegaards Mark.¹⁾

Den anden Indtægt, Kronen havde af Skovene, var Bøndernes Afgifter for at have Svin gaaende paa Olden i dem. De Grise og Svin, som blev drevet ud for selv at søge deres Føde i Skovene, blev indbrændt med Ejerens Navn eller Bomærke, og han skulde saa svare en vis Afgift for hvert, han havde paa Olden. Desværre er Listerne over denne Afgift, Oldengæld som den kaldtes,

¹⁾ En Del af de nævnte Skove ligger i Ringsted Herred, der paa denne Tid hørte til Lenet.

ikke ordnede efter Skovene, men efter, hvor Svinene hørte hjemme. Ved Regnskabet 1619—20 findes vedlagt et »Register og Fortegnelse paa, hvis (d. e. hvilke eller hvor mange) Svin og Grise, som er indbrændt udi Roskildegaardens Skove«. Efter dette har jeg Herred for Herred sammentalt, hvor mange Gammelsvin, Ungsvin og Grise Bønderne har haft paa Olden i Kronens Skove. Tallene repræsenterer dog ikke det samlede Svinehold, idet jo Adelen havde en stor Del af Skovene.

Sømme Herred: 2571 Gammelsvin, 385 Ungsvin, 485 Grise, 19 Thormaaneds¹⁾ og Sommergrise, 7 Sommergrise, 89 Gammelsvin og Ungsvin.

Voldborg Herred: 644 Gammelsvin, 278 Ungsvin, 152 Grise, 31 Gammelsvin og Ungsvin.

Ramsø Herred: 476 Gammelsvin, 26 Ungsvin, 82 Grise, 20 Ungsvin og Grise.

Borgere i Roskilde: 814 Gammelsvin, 232 Ungsvin, 429 Grise.

Antallet af Borgere i Roskilde, der holdt Svin paa Olden, var 127, der altsaa i Gennemsnit hver har haft omkring 12 Grise og Svin. Da flere af Navnene paa Borgerne var ganske karakteristiske og maaske kan have nogen Interesse for Borgerskabets Historie, skal en Del af dem nævnes her:

Laurits Pedersen Jude.
 Christen Blegmand.
 Christen Bødker.
 Laurits Smed.
 Peder Graabrødre.
 Laurits Møller.
 Michel Orm.
 Niels Snicker.
 Christen Brøker.
 Peder Hage.
 Hans ved Magle Kildt.
 Anders Holst.
 Hans Portner.
 Niels Vildskøt.
 Anders Morsing.
 Jens Grube.

Oluf Samsing.
 Rasmus Bunde.
 Hr. Hans Fakse.
 Jens Taars.
 Maren Lammegades.
 Jens Smed i Kobbersmedien.
 Anders Hald ved Røde Port.
 Knud Kandestøber.
 Velb. Peder Galt.
 Svend Klokker.
 M. Daniel.
 Kristen Skoning Smed.
 Hans Meelfar.
 Ivar Grundet.
 Kristen Oluf Vinters.

¹⁾ Thormaaned = Marts.

Ogsaa paa anden Maade giver Lensregnskaberne Oplysning om Forholdene i Roskilde; saaledes ejede Kronen en Del af Husene i Byen, hvis Beboere maatte svare »Jordskyld« til Lensmanden paa Kongens Vegne. I Regnskabet over disse Afgifter nævnes adskillige Lokalteter i Roskilde, af hvilke enkelte her skal nævnes efter Jordebogen 1617—18:

2 Boliger i Snæversti.

Peder Lydtzou betalte af Smedenes Lavshus — —.

Vor Frue Klosters Have.

Hr. Tommes Hansen i Saaby af den Gaard paa Hjørnet ved Fundesbro.

En Have i Bredegade ved det lille vor Frue Stræde.

En Gaard næst op til Bisgaards Kaalhave ud til Ols-gaden.

De her nævnte Oplysninger stammer alle fra Indtægtssiden af Lenets Regnskaber og Jordebøger. Imidlertid vil man ogsaa paa Udgiftssiden kunne finde et Utal af interessante Træk til Oplysning af Datidens Forhold. Nogle faa Poster, valgt i Flæng ud af de mange Tusinde, skal gengives her, da de viser, hvor mangesidet en Kilde for Lokal- og Kulturhistorikeren ogsaa Lensmændenes Udgiftsregnskaber frembyder.

I Lensregnskabet 1556—57 nævnes følgende Udgift: Penge givet 3 Diskanter menige Degne og Peblinge af Skolen Sante Martini Aften, Jule Aften og Nytaars Aften efter gammel Sædvane, desligeste alle Gaardens Tjenere og Folk til Offerpenge Juleaften efter Registers Lydelse.

I Regnskabet for 1586 findes følgende Udgift, der giver et nyt Bidrag til vore Landevejes Historie: Penge givet for Tømmer til en Bro paa Ulvemosen paa Vejen mellem Roskilde og Køge. Givet Henrik Gulsmæd udi Køge for en 16 Alens Gullands Fyrrebjælke, som Martin Bryde hentede hos ham, 1 Dlr.; for 14 8 Alens Gullands Fyrretræer, for hvert 4 Sk. . . . er 3½ Mark.

Ulvemosen ligger ved den nuværende Havdrup Station. Den er kendt fra Bøndernes Hylding i 1534 af Grev

Kristoffer paa den fangne Kristian II's Vegne, der netop foregik paa Mosen. Det tilsyneladende mærkeligt valgte Sted for en Kongehylding finder sin naturlige Forklaring, naar vi ser, at det har været midt imellem Roskilde og Køge, ved Landevejen mellem de to Byer.¹⁾

Til Slutning skal nævnes et Bidrag fra Regnskabet 1616—17, der i al sin tørre Knaphed giver et gribende Billede af to ulykkelige Menneskeskæbner, en Kone i Jersie, der ombragte sit eget Barn og til Straf henrettedes for saa et halvt Aar senere at faa en for sildig Op- rejsning ved, at det paavistes, at en anden Kone i samme By ved sine Trolddomskunster havde forhekset hende til at begaa Udaaden:

10. August 1616 betalte jeg Mestermannen²⁾ udi Ros- kilde for en Kvinde at halshugge, som havde myrdet sit eget Barn, og ingen Hovedlod dér fandtes efter hende, som kunde betales med ..... 4 Dlr.

For Kulen at kaste ..... 1 Mark.

Borgmester og Raad i Roskilde deres Rettighed for Byens Sværd ..... 4 Mark.

Sværdfeveren, som det holder vedlige.... 2 Mark.

28. April (1617) er »fornøjet«³⁾ Mestermannen udi Ros- kilde for en Troldkvinde at brænde og pine ved Navn Inger Winters i Jersi, som havde forbistret en anden Kvinde, saa hun myrdede hendes eget Barn. Og fandtes ingen Hovedlod efter hende; fik Penge..... 6 Dlr.

¹⁾ Paa Kristian II's Tid var der Kro i Salløv. Danske Samlinger 1. R. IV, S. 356.

) Skarpretteren.

³⁾ betalt.